



מדיניות ארה"ב כלפי ישראל והמזרח התיכון גיליון 83 (אוקטובר 2019)

השגריר (בדימוס) ברוך בינה*

נובמבר 2019

החלטתו (הפתאומית?) של טראמפ להסיג את כוחות ארה"ב מהאזורים הכורדים בצפון מזרח סוריה, ובכך לתת אור ירוק לפלישה תורכית, נתקלה בביקורת פנימית רבה (גם רפובליקנית), וזאת במקביל למהלכי ההדחה שמתנהלים בקונגרס ולסקרים ביקורתיים כלפי מדיניות הנשיא. המהלך של טראמפ נתפס במזרח התיכון כבוגדנות אמריקנית והעלה את מניות איראן ורוסיה באזור כולו. חיסול מנהיג דאעש השיב במידת-מה את היוקרה האמריקנית, אך גם בו אין כדי למנוע מגורמים אזוריים לחשב מסלול מחדש ולתהות האם הם יכולים להוסיף להטיל ייבום על ארה"ב. בנוסף, ביום השנה הראשון לרצח חשוקג' נשמעה בווישינגטון ביקורת חריפה על יורש העצר הסעודי ומדיניות ממשל טראמפ כלפיו. ובקמפיין לקראת הבחירות לנשיאות, החלו מועמדים דמוקרטים לקרוא להתניית סיוע צבאי לישראל בשינוי מדיניות מצידה ביחס להתנחלויות.

סוריה, תורכיה והכורדים: היציאה האמריקאית החפוזה מצפון מזרח סוריה בוצעה לאחר [שיחה של טראמפ עם ארדואן](#) ובניגוד לעמדת הפנטגון. [תמונת המזרח התיכון](#) של טראמפ היא של אזור רווי בסכסוכים שבטיים אינסופיים, שארה"ב שגתה מלכתחילה כשנכנסה אליו ושעליה לצאת ממנו. הכורדים אמנם היו בעלי ברית מועילים נגד דאעש (גם אם לא נחתו לצד ארה"ב בנורמנדי ב-1944, כפי שהדגיש טראמפ), אך בעיני טראמפ ארה"ב שילמה להם על כך טבין ותקילין. בעקבות פלישת תורכיה לסוריה, מיד לאחר הנסיגה האמריקאית, העריך [שר ההגנה האמריקני אספר](#) שתורכיה לא תהיה בעלת ברית כבעבר, וכי היא מסתחררת אל מחוץ למעגל המערבי. ואכן, את האישור המעצמתי לפעילותו בסוריה קיבל ארדואן מפוטין, ולא מטרמפ. בתורכיה טוענים כי ה-YPG, שותפתה של ארה"ב בלחימה בדאעש, הוא חלק מה-PKK וכי ארה"ב יוצרת מצבים כאוטיים ומצפה שתורכיה תתמודד עם השלכותיהם. בתזזיתו האופיינית ניסה טראמפ לתקן את הנזק שגרמה הנסיגה מסוריה, ומיהר לסמן לתורכיה קווים אדומים, כפי שעולה [ממכתבו לארדואן](#) ומציוציו. טראמפ אף ציין כי [אם "בחכמתו הרבה שאין שניה לה"](#) יגיע למסקנה שתורכיה חורגת מקווים אלו, הוא יהרוס וישמיד את כלכלתה. עוד [קבע טראמפ כי הפלישה התורכית אינה על דעתו](#) וכי על תורכיה מוטלת החובה להגן על האזרחים בסוריה. את הפלישה הגדיר "רעיון גרוע", אך מנגד, בישר על "הצלחה גדולה" בהקמת "האזור הבטוח" על ידי התורכים. [טראמפ השתבח](#) בהפסקת האש שהושגה וקבע שמכאן ואילך תתרכז ארה"ב בהגנת שדות הנפט. לדבריו, תורכיה עמדה בהתחייבותה ולכן הסיר את [הסנקציות](#) החדשות (והקצרות ביותר אי-פעם), אולם הסנאטור הרפובליקני רוביו מיהר לציין שהתורכים לא התחייבו לדבר ביחס לניהול "האזור הבטוח". ["יושבי הראש של וועדות החוץ בקונגרס ובפרלמנטים אירופיים](#) גינו את הפלישה התורכית.

נשיא המועצה הכורדית של סוריה אמר שלא האמין שארה"ב תבגוד בכורדים, אך זה בדיוק מה שקרה. מפקד כורדי הטיח באמריקאים שהם "משאירים אותנו כאן לשחיטה". הכורדים נאלצו לפנות לסיוע לאסד, "הקצב" בפי טראמפ. נסיגת ארה"ב, המקדמת את "הסהר השיעי" (שמשתרע מאיראן לצפון מערב סוריה וללבנון) עלולה להוביל למצב בו עיראק, ערב הסעודית ומדינות אחרות יצטרכו לחשב מסלול מחדש ולמצוא מסילות אל איראן מחוזקת, בהיעדר מטריה אמריקנית יעילה. נשיא עיראק ברהם צאלח (כורדי) לא הוציא מכלל אפשרות פניה לרוסיה או איראן. הסקרים ([USA Today](#) ומכון [ברוקינגס](#)) מלמדים שהציבור האמריקני מתרחק ממדיניות טראמפ הפוגעת באמינות ארה"ב, ושלא עומדת בהבטחת הבחירות שלו לצמצם את מספר החיילים האמריקנים במזרח התיכון. מאמצי הנשיא ליצור מראית עין של שותפות דו-מפלגתית בנוגע למדיניותו בסוריה, באמצעות תדרוך למנהיגים משתי המפלגות, עלו בתווה כשהציבור זוכר רק תמונה של יו"ר בית הנבחרים פלוסי זוקפת מול הנשיא בניזיפה "אצבע של מורה".

* השגריר לשעבר ברוך בינה הוא עמית מדיניות במכון מיתוים. הוא שירת בין היתר כסמנכ"ל צפון אמריקה במשרד החוץ, כשגריר ישראל בדנמרק, כסגן ראש הנציגות בווישינגטון, וכקונסול כללי בשיקגו.

בית הנבחרים העביר [החלטת גינוי וקריאה לממשל](#) לחזור בו ממדיניותו בסוריה. 57 חברי קונגרס (ברובם דמוקרטים) שיגרו [מכתב חריף](#) לנשיא, בו הם מציינים שאין נוטשים בעלי ברית ושואלים מי יסמוך כעת על ארה"ב. אפילו שדרנים ברשת "פוקס" גינו את המהלך "הרה האסון" שנקט הנשיא ושזכה לביקורת נוקבת [מצד מנהיגים רפובליקניים](#) ובהם מנהיג הרוב בסנאט [מק'קונל](#) בטור דעה בווישינגטון פוסט והסנטור רוביו. הסנטורים גרהאם (רפובליקני) וואן-הולן (דמוקרט) ו-24 נוספים (ממשי המפלגות) הגישו [טיטת הצעת חוק](#) שנועדה לפגוע בתורכיה במישורי האנרגיה והצבא. הממשל ניסה להקדים את הקונגרס על ידי מתן סמכות לסנקציות נשיאותיות על תורכיה, ובלבד שלא הקונגרס הוא שיטיל (ומכאן, שרק הקונגרס יוכל לבטל). במקביל, היו גם מעטים (ובהם אהרון מילר) שבצד הביקורת על אופן פעולת הנשיא, קיבלו את מדיניות כי הצהיר עליה מלכתחילה, הברית עם הכורדים הייתה זמנית ולצורך מסוים, השחקן המעצמתי הוא רוסיה, אסד ניצח במלחמת האזרחים, לא תהיה חליפות דאעש שניה, וסוריה אינה אינטרס אמריקני חיוני.

במרץ 2019 התהדר טראמפ בכך שארה"ב חיסלה סופית את דאעש, אלא ששלושה חודשים לאחר מכן קבע [המבקר הפנימי של הפנטגון](#) שדאעש לא חדל ממלחמתו וכך [אישר גם השגריר ג'פרי](#), השליח האמריקני ללוחמה בדאעש. חיסולו של מנהיג דאעש אל-בגדאדי זקף את קומתה של ארה"ב, ואת של טראמפ באופן אישי, לאחר הביקורת החריפה על נטישת הכורדים. אפילו אחד החריפים במבקרו של טראמפ, השליח לשעבר ללוחמה בדאעש מקגורק, נאלץ להודות שמבצע החיסול הביא הישגים, אם כי גם המחיש בעיניו את הצורך בהמשך שיתוף פעולה עם הכורדים. מחוגים הקרובים לפנטגון נרמז שלוח הזמנים למבצע הואץ בשל הנסיגה האמריקנית הלא-צפויה מסוריה והחשש מאובדן נגישות מודיעינית. עדיין מוקדם להעריך את השפעתו ארוכת הטווח של המבצע, והאם יזיק לדאעש כמו שחיסול בן לאדן פגע באל-קאעדה. [פרסום של מכון וושינגטון](#) קבע כי רק בארבעת הימים הראשונים שלאחר חיסול אל-בגדאדי ביצע דאעש עשרות פיגועים בסוריה ובעיראק וכי נחישותו האידיאולוגית עודנה קיימת.

איראן ועיראק: ארה"ב המשיכה במדיניות "הלחץ המירבי", כולל בצעדי [כוח המשימה הפיננסי](#) (FATF) מול הלבנת הכספים האיראנית. כלכלת איראן נפגעה קשה, אולם שלוחיה באזור אולי אף התחזקו ולו משום שהסנקציות לא יכלו להיות מכוונות ישירות אליהם. הודעת בריטניה, צרפת וגרמניה כי איראן אחראית לתקיפת שדות הנפט הסעודיים היא חשובה, אך ארה"ב, שטיעוניה תמיד חשודים במזרח התיכון, עדיין לא חשפה באו"ם את המידע לפיו אין היתכנות לתקיפה מכיוון הח'ותים, שהם אמנם שלוחיה של איראן אך לא יכלו מבחינה טכנית לבצע את המתקפה. האופציות האמריקניות לפעולה נגד איראן כמעט שמוצו, ולנשיא אין תמיכה ציבורית בסוגיה. [סקר מכון ברוקינגס](#) מעלה שגוברת הביקורת על מדיניות טראמפ, הן בהקשר האיראני והן בהקשר הסורי. מנגד, הניסיונות להדברות עם איראן נתקלים בקשיחות מחודשת מצד המנהיג העליון ח'מנאי, שהתבטא נגד אותה "גמישות הירואית" אותה אישר ב-2013 ואשר סללה אז את הדרך להסכם הגרעין. הדבר עלול להוביל – כבעבר – לתגובות אלימות מצד איראן, לאור התסכול שלה מהמצב.

העימות האמריקני-איראני משפיע גם על סוגיות הרפורמה והשליטה בארגון הגג של המיליציות בעיראק, ה-PMF. ערב ביקור פתע שערך שר ההגנה אספר בעיראק ב-23 באוקטובר, פורסם בבגדאד דו"ח ממשלתי לפיו בדיכוי המהומות שפרצו בעיראק בראשית אוקטובר בוצעו פשעים, אך אין האשמות מפורשות נגד גורמים פרו-איראניים. בין היתר נמנו מעצרים ברוטליים, ירי צלפים בהמון, הטלת אימה, האפלת האינטרנט והתנכלות לתקשורת. אם ארה"ב חפצה ביציבות עליה לסמן את האחראים לכך, ובהם סולימאני, להטיל עליהם סנקציות אישיות, כולל לפי "חוק מגניצקי"*¹, לקיים מעקב צמוד על חריגות ולהדגיש את פעילות האיראנים ושלוחיהם. עוד יכולה וושינגטון לאותת על תמיכה בדור הבא של מנהיגים עיראקים.

ערב הסעודית: שנה לאחר [קביעת ה-CIA כי בן סלמאן אחראי לרצח חשוקג'י](#), הופיעו בארה"ב עשרות מאמרים לזכרו, כולל [האשמות ישירות](#) שהרצח בוצע בהוראת יורש העצר וקביעות שאין די בכך שייקח אחריות ערטילאית, כפי שעשה [בראיון לתכנית "60 דקות"](#). ח'שוקג'י נתפס כמי שהיה לפה לאישים בעלי דעות חופשיות בעולם הערבי, וכמי שקולו נאלם אך מחאתו נמשכת. על רקע דו"ח דווחית האו"ם קלאמארד, שקבעה כי [ריאד אחראית לרצח, נטען](#) בשם גולים ערביים במערב כי הממשל האמריקני עשה רבות לסייע לערב הסעודית להיחלץ מן האשמה ונשמעו קריאות לשחרר את הקלטת רגעיו האחרונים של חשוקג'י. הסנטור מננדז (הבכיר הדמוקרטי בוועדת החוץ) פירט [במאמר שפרסם](#) את התנהלותו הכושלת של הממשל. ברוס

* "חוק מגניצקי" נחקק בשנת 2012 לאחר שהפרקליט הרוסי סרגיי מגניצקי נעצר על ידי השלטונות הרוסיים ומת בכלא לאחר כשנה. החוק קובע כי כל מי שהיה מעורב בפרשה או בעניינים דומים יהיה מנוע מכניסה לארה"ב.

ריידל (מחשבי המומחים לחצי האי הערבי) קרא לקונגרס לכבד את זכר חשוקג'י בחקיקה שתסיים לחלוטין את תמיכת ארה"ב בפעילות הסעודית בתימן. הצהרות בן סלמאן כי על רקע האיום האיראני יחסי ערב הסעודית וארה"ב חשובים יותר מפרשת חשוקג'י, אינן משפיעות על השיח בווישינגטון. אולם ערב הסעודית איננה רק מתגוננת, והנסיך תורכי אל-פיצל תקף באמרו את הקונגרס שצריך לדבריו "לרדת מן הסוסים המוסריים" לטובת היחסים בין המדינות. לדברי הנסיך, חברי הקונגרס מביעים סלידה ושאט נפש מערב הסעודית בשעה שאינם מסוגלים לחוקק חוקים שיגבילו החזקת נשק בתוך ארה"ב.

לבנון: על רקע קריסת תשתיות, שריפות והפגנות, ומצוקה עקב הסנקציות האמריקניות על קרן ג'מאל הקשורה לחזבאללה, כונסה החודש בווישינגטון ישיבה של ארגון ה-CHIP (Counter-Hizballah International Partnership) בהשתתפות 30 מדינות, לדון בצעדים פיננסיים נוספים נגד חזבאללה. לאחר התפטרות ראש הממשלה חרירי, מזכיר המדינה **פומפאו קרא לכוון במהרה ממשלה יציבה**. עמדת ארה"ב נגד מעורבות חזבאללה בשלטון הומחשה בהשהיית סיוע בן 105 מיליון דולר לצבא לבנון.

ישראל והיהודים: בישראל הובע חשש שלאור מדיניות טראמפ בסוריה, היא נשארת לבדה מול איראן ושמשמעות "היחסים המיוחדים" עם ארה"ב מוטלת בספק. לפיכך, קיים מזכיר המדינה פומפאו ביקור הרגעה בירושלים בו טען שלישראל יש "לא רק הזכות אלא אף החובה" לפעול למען בטחונה, כולל בסוריה, וכי ארה"ב תמשיך לפעול לבלימת איראן. בכנס J Street אמרה הסנטורית וורן כי אם תמשיך ישראל למנוע פתרון שתי מדינות באמצעות בנייה בהתנחלויות, אזי "הכול יהיה על השולחן" כולל דיון בסיוע השנתי שמעניקה ארה"ב לישראל. כך אמר גם הסנטור סנדרס. מועמדים נוספים לא שללו גם הם שימוש אפשרי במנוף הסיוע מול ישראל. כזכור, הנשיא הרפובליקני בוש האב שלל ב-1991 ערבויות מישראל בשל ההתנחלויות (ואי אמירת אמת מצד ראש הממשלה שמיר בנושא). מן הצד השני, הנשיא **טראמפ ציין במכתב ברכה לנתניהו** ליום הולדתו כי הוא אחד משותפיו הקרובים ביותר. חשיפת "עסקת המאה" נדחתה קושנר אמר שממתינים לממשלה חדשה בישראל. בהכרה במורכבות הפוליטית, אמר השליח המיוחד גרינבלאט כי יהיה זה חבל (כלומר, אפשרי) אם התכנית בה הושקע עמל כה רב לא תפורסם לבסוף. בביקורם החודש נפגשו קושנר וגרינבלאט גם עם גנץ ולפיד, מתוך קבלת האפשרות לתחלופה בראשות הממשלה. החודש ביקר בישראל גם מזכיר האוצר מנוצ'ין, ככל הנראה גם על רקע הקמת "הוועדה לבחינת היבטי בטחון לאומי בתהליך אישור השקעות זרות", שנוסדה לבקשת ארה"ב ובדגש על ההשקעות הסיניות בישראל.

סקר מפורט של מכון ברוקינגס ואוניברסיטת מרילנד מעלה שלישראל מקום חשוב במערכת הפוליטית האמריקאית, אם כי בפער המפלגתי המוכר בין הרפובליקנים (76%) והדמוקרטים (49%). נתניהו אישית זוכה לתמיכה בימין האוונגרדיסטי והרפובליקני, אך רק ל-1% בקרב דמוקרטים. עוד עולה מהסקר כי הפתרון המועדף הוא זה של שתי מדינות אך גם לאופציה של מדינה אחת יש תומכים לא מעטים. **סקר הוועד היהודי האמריקני** מעלה חששות כבדים מאנטישמיות, שתשעה מכל עשרה יהודים רואים אותה כתופעה מרכזית ו-72% סבורים כי טראמפ אינו מטפל בה כהלכה. שלישי מיהודי ארה"ב הצהירו שחוו אנטישמיות ושהם נמנעים מחבישת כיפות או ענידת סמלים יהודיים. 84% רואים ביטויים של אנטי-ציונות כביטויים אנטישמיים.

המלצות לישראל: לאור נטישת ארה"ב את הכורדים ועל רקע הכאוס הפוליטי בישראל, מתחזקת המלצתנו שמועמדים – ואפילו בעיני עצמם בלבד – לתפקידים ממשלתיים בישראל, מכל המפלגות, ייפגשו עם מקבילים אמריקנים מכל קצוות הקשת הפוליטית בארה"ב, ובדגש על הדמוקרטים. עוד אנו ממליצים על בנייה מחודשת של הגשר אל הקהילה היהודית בארה"ב ועל שיקום המערך הדיפלומטי ההרוס של מדינת ישראל.

אירועים מרכזיים בחודש אוקטובר 2019

טראמפ מחליט על נסיגה מסוריה, מפקיר את הכורדים וסופג ביקורת מבית

פומפאו מבקר בישראל להרגיע חששות בעקבות מדיניות טראמפ

מועמדים דמוקרטיים לנשיאות קוראים להציב תנאים לסיוע הצבאי לישראל

סקרים בקרב יהודי ארה"ב מראים על חשש מאנטישמיות ופערים בתמיכה בישראל

במלאת שנה לרצח חשוקג'י נשמעת ביקורת על גישת טראמפ לערב הסעודית